VIURE LA FORÇA

Simone Weil
i la Columna Durruti

Xavier Artigas

EDITORIAL
DESCONTROL

Viure la Força

Títol:
Viure la Força. Simone Weil i la Columna Durruti

Autoria:
Xavier Artigas Esclusa

1ª edició catalana: març 2025, Barcelona
Col·lecció *ReMemorant*

Descontrol Editorial
C/Constitució 19, Can Batlló, nau 80, 08014 Barcelona
www.descontrol.cat | Tel. 93 4223787

ISBN: 978-84-18283-79-6
Dipòsit legal: B 2178-2025

Edició, maquetació i
disseny de portada: Descontrol Editorial | editorial@descontrol.cat
Impressió: Descontrol Impremta | impremta@descontrol.cat
Distribució: Descontrol Editorial | distribucio@descontrol.cat

Revisió i edició acadèmica: Lorena Franco Méndez
Reproducció i cessió dels documents originals i inèdits del Fons Simone Weil: Bibliotèque nationale de France (BnF)

Aquest llibre ha estat publicat amb el suport de:

memorial democràtic

Generalitat de Catalunya
Departament
de Cultura

Viure la Força

Simone Weil
i la Columna Durruti

Xavier Artigas Esclusa

Pròleg de Myrtille Gonzalbo
Epíleg d'Amador Fernández-Savater

EDITORIAL
DESCONTROL

A l'Anna. Per la infinita paciència.

Pròleg

Sense preveure-ho, els Gimenòlegs[1] *van seguir* [...] *els meandres de la natura i de les causes de la revolució espanyola, i, com a conseqüència, els de la contrarevolució. Nosaltres hem pretès atenir-nos el màxim possible als fets, sense amagar el nostre punt de vista. Tot allò que no hem pogut demostrar, ho hem evocat en forma de pistes a reprendre, amb l'esperança d'haver obert l'apetit d'altres aficionats*[2]*.*

El maig de 2022 dues *gimenòlegues* es van reunir a Barcelona amb Xavier Artigas a petició seva:

> Em dedico al cinema polític i social. Actualment estic desenvolupant un projecte sobre la participació de Simone Weil a la Guerra Civil Espanyola, així com el seu contacte amb alguns membres del grup internacional de la Columna Durruti [...] com Mercier, Carpentier, Gimenez i el mateix Durruti. [...] M'interessaria trobar-me amb vosaltres per tal d'aclarir algunes qüestions sobre aquest episodi històric. [...] No voldria caure en els mateixos errors que alguns novel·listes han comès recentment a causa de la deixadesa amb les fonts històriques.

La cosa pintava bé, i no ens va decebre gens. Poc després empreníem el camí cap a Saragossa amb el Xavier. La nostra

1 Del francès *giménologues*, fa referència a aquelles persones que es dediquen a fer recerca històrica al voltant de les memòries d'Antoine Gimenez, qui va deixar un ric testimoni sobre la seva experiència a la Guerra Civil Espanyola. En majúscula, el terme es refereix també a un col·lectiu més o menys formal d'historiadors que dinamitzen el portal a Internet gimenologues.org i que han publicat diverses obres sota aquesta autoria (N. del T.).

2 Gimenez, Antoine et les Giménologues (2016). *Les Fils de la nuit.* Éditions Libertalia.

primera parada va ser la Venta de Santa Lucía, un restaurant passat Bujaraloz, on la Columna Durruti hi va instal·lar el seu «quarter general», a mitjans d'agost de 1936. Xavier va aconseguir fer-hi parlar la mestressa, la família de la qual havia regentat la fonda quan els milicians anarquistes s'hi van instal·lar. A Pina de Ebro ens va rebre Iván Ballabriga, el besnet de Pascuala Labarta[3], el qual ens va portar amb el seu 4x4 a l'altra riba de l'Ebre, a la recerca de la «granja de Darío».

Després de dos anys plens de converses, d'intercanvis de documents i de troballes, heu-nos aquí, redactant el pròleg d'una obra fascinant.

> Els records no els configuren només els fets materials, els combats, les aventures, sinó també les motivacions, més o menys conscients, que ens duien a actuar.[4]

Xavier reprèn, amplia o corregeix algunes de les nostres pistes, i hi afegeix les seves pròpies. Home d'arxiu i de terreny, investigador rigorós que no obvia cap detall i que estira de fils a vegades inversemblants, escruta i contextualitza tant els esdeveniments com allò que se n'ha dit. Descarta les aproximacions i les interpretacions tendencioses, per no dir fal·laces, i sobretot les cites que porten reproduint-se a tantes obres des de fa dècades sense que se'n verifiquin les fonts. Quan falta material, procedeix mitjançant suggeriments i hipòtesis, implicant-nos en la recerca. A mida que avança, el nostre historiador *aficionat* contribueix a esbossar, pas a pas, una manera de relacionar-se, de reflexionar i d'actuar pròpies de la crítica social dels anys trenta, quan abundava un intens desig d'emancipació del capitalisme.

Aplicant el seu mètode a l'estudi de la implicació de Simone Weil a la Guerra Civil, i en particular en el si del Grup Internacional de la Columna Durruti, l'autor fa passar per un exhaustiu escrutini el *Diari d'Espanya*, un document íntim escrit durant l'estiu

---

3 Va acollir a casa seva a Antoine Gimenez quan combatia amb el Grup Internacional.
4 Ibíd.

de 1936. En primer lloc, perquè mai no ha estat objecte d'una contextualització profunda des de la seva publicació l'any 1960.[5] En segon lloc, perquè el seu contingut ha estat sovint adulterat pel de la carta que l'autora va enviar a Georges Bernanos l'any 1938, publicada a França el 1954 per la revista *Témoins*. Cert dogma ha despullat el *Diari d'Espanya* de la seva riquesa en presentar-lo com a matèria primera de la carta a l'escriptor catòlic.

Vet aquí un exemple recent, trobat al número especial d'octubre de 2023 de la *Revue des Deux Mondes*, dedicat a la filòsofa:

> Hi ha un altre document que es cita menys. Es tracta del seu *Diari d'Espanya*, redactat dia a dia, del 10 d'agost [sic] al 25 de setembre de 1936. Dona fe de com la jove va registrar amb horror tots els abusos abominables que denunciaria a Bernanos la primavera de 1938.[6]

Es tracta de l'enèsima manifestació d'una pràctica quasi sistemàtica que pretén reduir l'experiència de Simone Weil a una mera denúncia de la violència perpetrada dins del camp republicà, la qual, a més, s'atribueix exclusivament als anarquistes. És a partir d'aquesta idea que determinats comentaristes dedueixen que va allunyar-se del procés revolucionari espanyol tan bon punt va tornar a França, i tan sols per aquest motiu: «Al llarg d'una estada de mes i mig amb els combatents anarquistes de la Columna Durruti, [Weil] es va haver d'enfrontar a la violència cega i a les execucions arbitràries, així com a la indiferència d'alguns revolucionaris davant la "sang vessada inútilment", com va escriure en una carta a Georges Bernanos. Aquesta constatació la va dur a distanciar-se de la revolució i dels seus propis ideals anarquistes.»[7]

---

5 Weil, Simone (1960), *Écrits Historiques et Politiques*. Gallimard.

6 Lapaque, Sébastien (2023). Dépuis que j'ai été en Espagne... *Revue des Deux Mondes, Octobre 2023,40-45*.

7 https://www.bnf.fr/fr/simone-weil-la-pensee-en-action

El fet és que, en tornar a França, Simone Weil «es mostrava pessimista pel que fa al destí de la revolució»[8] —i no era l'única—, però va continuar donant suport als anarcosindicalistes en actes públics. Un mes més tard, escrivia un text anomenat "Reflexions per a disgustar", on feia una crida a «ajudar els nostres [...] i a extreure les lliçons corresponents d'aquella experiència». Acusava la CNT de «formes de coacció, casos d'inhumanitat» a nivell militar, policial i laboral. Aquesta crítica minuciosa —que finalment no va publicar— fa palès que seguia formant part del moviment.

Per acabar, a la seva carta a Bernanos, enviada a finals de 1938, ella mateixa explicava el seu allunyament en els següents termes:

> No sentia cap necessitat interior de participar en una guerra que ja no era, com m'havia semblat al principi, una guerra de camperols afamats contra els propietaris terratinents i contra un clergat còmplice d'aquests últims, sinó una guerra entre Rússia, Alemanya i Itàlia.

D'altres anaven més lluny en la «despolitització» de l'experiència de la filòsofa, i és allà on Xavier qüestiona la tradició «segons la qual Weil —víctima d'una certa innocència— hauria participat a la guerra gairebé per accident, guiada per bones intencions, però sense saber molt bé on es ficava».

Ben al contrari, l'historiador sosté que Weil va desenvolupar un eminent pensament polític abans i després de la seva estada a l'Estat espanyol, un pensament que s'ha vist eclipsat per aquells que només han volgut posar en valor la seva religiositat. I que la seva principal motivació residia en el profund interès que tenia «per a observar i explicar la veritat sobre la implementació sense precedents d'un projecte polític molt concret: el comunisme llibertari».

8 Segons Michel Collinet, que va estar amb ella a Sitges el setembre de 1936. I afegeix: «No recordo que Simone Weil denunciés atrocitats; n'hi va haver, com en totes les guerres, i les deploràvem, però no ignoràvem el que es feia en l'altre bàndol. Els militants sempre tractaven d'evitar les massacres gratuïtes. Simone Weil n'era conscient.», a: Collinet, Michel (1951). Simone Weil, anarchiste et chrétienne. *L'Âge Nouveau, 61*, p. 25.

Un cop disputada la pertinència de considerar la Carta a Bernanos com a única font vàlida, i dissipats els mites i fantasmes generats entorn del seu diari, Xavier ordena i completa «les poques pistes que la filòsofa ens va deixar a la seva llibreta», per tal d'entendre com «va passar d'observadora a combatent».

El llibre ens ajuda a entendre moltes coses gràcies a la contextualització sistemàtica de les diferents etapes de la implicació de Simone Weil, fins al moment que el concepte de "força" va esdevenir «el verdader centre de la seva teoria política», com Xavier posa en relleu:

> Si va haver-hi atrocitats —segur que n'hi va haver— Weil les va viure des de la normalitat de qui està totalment convençuda de l'ideal pel que lluita. I crec que la gran revelació per a ella no va ser una altra que aquesta: la constatació que ella mateixa podria haver participat d'aquella barbàrie que posteriorment denunciaria [...]. El cos de Weil xocava així amb alguna cosa que fins aquell moment només havia teoritzat com un fenomen quasi sobrenatural: la força.

«El contacte amb la força és hipnotitzador; submergeix en el somni. […] Criteri: la por i el gust de matar. Evitar l'un i l'altre. Com? A Espanya, això em semblava un esforç que trencava el cor i que no es podia sostenir durant molt de temps», escriuria la filòsofa als seus *Cahiers* l'any 1938.

Dit això, no podem obviar que, a la seva carta a Bernanos, Simone Weil fa una generalització discutible basant-se en exemples de comportaments cruels atribuïts als seus companys de combat. Nosaltres hem optat per examinar-los al nostre llibre *A Zaragoza o al charco*[9], i Xavier ha fet el mateix a la present obra. I es confirma que les coses no van succeir realment com les va relatar la filòsofa.

---

9 Gimenólogos, Los (ed.) (2023). *A Zaragoza o al charco!,* Aurora fundación & Sueños de Sabotaje, al capítol: "Algunas aproximaciones a la cuestión de la violencia revolucionaria", on vam destacar altres errors de la mà d'un altre testimoni del conflicte, Franz Borkenau. Cf. Ledesma, José Luis (2023), *Los días de llamas de la revolución*, Institución Fernando el Católico, p. 242: «La província de Saragossa és [...] un bon

Això no qüestiona el fet que, tant al front com a la rereguarda, al bàndol republicà s'hi perpetressin actes de violència a sang freda —i no sols per part dels anarquistes—, sovint en represàlia contra els *homes d'ordre*, membres d'aquella Església que beneïa a les columnes de *nacionales*, les quals mataven i violaven a la població civil, o a combatents desarmats. Però és important que reubiquem aquestes violències en un context més ampli, el d'una guerra social anterior al 1936:

> La Guerra Civil està lligada a una preguerra [...] ja que la militarització de l'ordre públic va conduir a situacions de "guerra endèmica" on es justificava la violència estatal més àmplia contra els esvalotadors, els quals eren vistos com a enemics interns.[10]

En termes més generals, cal recordar que «la gènesi de l'Estat modern no va significar una reducció de la violència, sinó una mutació de les seves formes a través de guerres constants i mortíferes i a través de la banalització de la tortura». Tant és així que l'historiador anglès Charles Tilly ha arribat a considerar-la com una forma de «crim organitzat».[11]

El reduccionisme de l'experiència de Simone Weil ha provocat inevitablement la seva instrumentalització en tant que pantalla moral:

> Heu fet bé de reproduir la carta de Simone Weil. Poca gent està disposada a acceptar la veritat sobre l'espantosa decadència de la suposada esquerra; no podem no creure allò que ens diu Weil, i això és extremadament important. (Bernard von Brentano, escriptor alemany que es va refugiar a Suïssa el 1933[12])

---

exemple [...] d'aquest mite sobre la violència dels anarquistes, sublimat fins a l'exasperació en el cas de la columna de Durruti. […] El mite apareix ja en Borkenau […] i G. Brenan, […] i el van continuar H. Thomas […] i G. Jackson».

10 Godicheau, François (2008) « Les violences de la guerre d'Espagne », *Revue d'Histoire de la Shoah* n°189, p. 425.

11 J. Morsel a: Tilly, C (2002) *Dictionnaire du Moyen Age*, PUF, p. 1457.

12 Carta publicada a la revista *Témoins num. 7*, l'any 1955.

> La denúncia més cèlebre contra la mentalitat terrorista dels anarquistes procedeix de la ploma de Simone Weil, un fet insòlit si tenim en compte les seves afinitats polítiques.[13]

Té la seva lògica que els reaccionaris aprofitin la *Carta a Bernanos* per tal de condemnar el bàndol republicà i així encobrir la seva responsabilitat a la Guerra Civil. Tampoc no sorprèn que, en plena Guerra Freda, la carta pogués ser utilitzada per demòcrates atlantistes com a recurs per a la seva campanya de desprestigi de l'*esquerra*. Però també s'ha convertit en un lloc comú en cercles llibertaris referir-se a Simone Weil com a veu inqüestionable pel que fa a la violència anarquista a l'Estat espanyol. Ha esdevingut fins i tot sospitós no citar la seva carta a l'escriptor catòlic.

El tema de la violència revolucionària sempre ha suscitat debats i controvèrsies, i mereix ser tractat en profunditat i amb rigor, és a dir, no donant per vàlids fets que no remeten a cap font, o l'origen dels quals és únicament la *Causa General* franquista. En altres paraules, cal procedir com un historiador aficionat, que no fa un recompte de les hores que hi dedica, més que com un criminòleg.

L'anarquista Pietro Adamo porta molt temps denunciant «la mentalitat terrorista dels anarquistes»: «A l'esquerra, cap grup no ha superat als llibertaris en termes de crueltat cap a la població civil, ja es tracti de comunistes o dels tan odiats capellans i burgesos», va escriure el 2001. Va ampliar aquesta afirmació el 2004 (Ibíd., p. 81), tot fent un inventari d'atrocitats atribuïdes al «terror roig», del qual els anarquistes espanyols n'eren «la punta de llança»:

> No és fàcil diferenciar els casos de venjances personals, les picabaralles familiars, els conflictes socials de llarga durada, la presència d'elements criminals acceptats massivament a les organitzacions anarquistes (les més disposades a reconèixer un estatus polític als delinqüents), però hi ha alguns temes de fons que queden clars: assassinats a sang freda, de «capellans»,

---

13 Adamo, Pietro (2004), *Pensiero e dinamita. Gli anarchici e la violenza,* Capítol « Il caso spagnolo », MB Publishing, p. 86.

> «burgesos» i «feixistes», execucions en massa, massacres en represàlia (fins i tot de dones, ancians i nens [...]), *paseos* múltiples, castracions, crucifixions, esquarteraments, etc. [...] Milicians de la FAI de Màlaga van decidir executar 512 persones a Ronda (probablement la major massacre anarquista [...]) tot llançant-les d'un penya-segat.[14]

Avui, Adamo acusa de *negacionistes* a tots aquells qui es neguen a acceptar aquesta suposada *realitat*. Ubica la violència anarquista de l'estiu de 1936 «dins d'una concepció de la revolució que pretén marcar una ruptura històrica, com a creació *ex novo* del cel i la terra, com a moment de redempció i de sacrifici universal [...] dins del qual la vida humana individual perd la seva rellevància i el seu valor».[15] En altres paraules, els anarquistes espanyols eren una mica com els Khmers Rojos dels anys trenta.

Sota la pressió d'una guerra civil especialment cruel, en la qual el front va ser a tot arreu durant els primers mesos, la gran majoria d'anarquistes no va assaltar ni matar a ningú a l'Estat espanyol. Alguns fins i tot van intervenir físicament per tal d'evitar que d'altres ho fessin, o van amagar a persones perseguides, o van protestar públicament contra les execucions a sang freda. Van conviure com van poder amb aquesta contradicció, i van haver d'enfrontar-se a moltes altres contradiccions, igual de greus.

El 1956, Louis Mercier va voler organitzar un col·loqui «per al coneixement de Simone Weil» amb tots aquells qui l'havien conegut. La idea era «reunir mentre hi som a temps, a tots els testimonis, per tal d'evitar que se'n facin tesis o estudis amb flaire

14 A un article titulat: «Simone Weil tenia raó», Adamo sembla perdre l'enteniment: «És lícit desfer-se de tots els habitants —aquesta vegada dones, ancians i nens— d'una petita ciutat (Ronda) [...] llançant-los a tots per un barranc?». Ronda tenia en aquells moments 30.000 habitants. L'any 2021, l'historiador Pablo Benítez Gómez va fer balanç de la situació: 203 persones, entre elles 4 dones, van ser executades a Ronda, i l'única cosa que es va llançar al Tajo van ser objectes religiosos. Adamo, Pietro (2023). « Simone Weil aveva ragione » *in Bollettino Archivio G. Pinelli*, n° 61, p. 37-42.

15 Bollettino Archivio Pinelli n° 61, 2023, p. 40.

de cementiri o de capella ardent».[16] Benvingut sigui el debat ric i obert que proposa Xavier, qui convoca a la seva manera a molts d'aquests testimonis ja desapareguts. L'experiència de Simone Weil en sortirà sens dubte esclarida.

Myrtille Gonzalbo

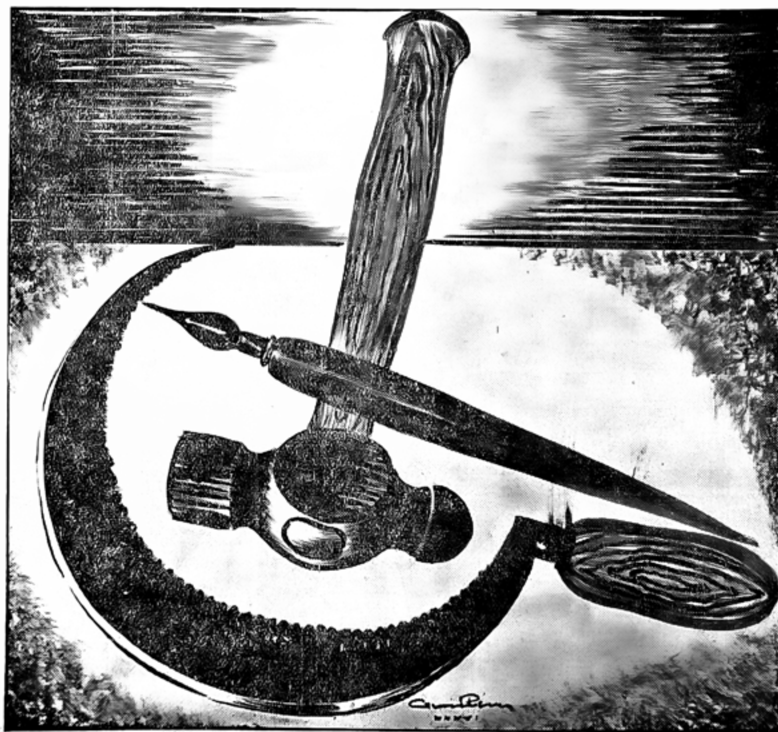
16 Mercier-Vega, Louis (1998). *Sur le front d'Aragon*. A: Jacquier, Charles (Ed.). *Simone Weil, l'expérience de la vie et le travail de la pensée*. 145-152 Editions Sulliver. La conferència no es va arribar a celebrar.

L'enemic, m'agrada pensar, l'enemic és un home com jo, l'enemic és una persona també; tenim amb ell interessos humans superiors a tots aquells, massa humans, que ens divideixen mortalment.

Victor Serge

Al feixisme no se'l discuteix, se'l destrueix.

Buenaventura Durruti

Armas de retaguardia

Font: so, 10/9/1936, p. 16.

Introducció

Una transcendència que no és d'esquerres ni de dretes

L'any 1941, dos anys abans de morir, Simone Weil estava exiliada amb els seus pares a Marsella. Tenia trenta-dos anys i els nazis acabaven d'ocupar la seva ciutat, París; va escapar-ne pels pèls. La meitat de França que Hitler no havia envaït encara es va convertir en un règim protofeixista, col·laboracionista amb els nazis, liderat pel mariscal Pétain. Quan s'hi va aprovar l'estatut dels jueus, la jove Weil no va poder continuar exercint com a professora de filosofia. La seva família va decidir continuar el seu viatge fins als Estats Units, però pujar a un vaixell era complicat; van haver d'esperar alguns mesos. Mentrestant, la filòsofa, privada de les seves responsabilitats com a docent, va decidir retirar-se una temporada al camp per a fer-hi la verema. És en aquest context que va conèixer Gustave Thibon, propietari erudit d'una granja a l'Ardecha, al nord de Marsella. Weil treballava durament a la vinya durant el dia i a la nit tenia llargues converses amb el seu patró; va començar així una bonica amistat.

Abans de marxar amb la seva família un cop més a l'exili, aquesta vegada a Nova York, Weil va confiar els seus famosos *Cahiers*, és a dir, les seves llibretes personals, a Thibon. Segons sembla, li va donar el permís per a fer-ne el que volgués. Des dels Estats Units, la filòsofa va aconseguir ser transferida a Anglaterra al cap de poc temps amb l'esperança de ser enviada de nou al continent europeu com a combatent de la França Lliure. Va ser durant aquesta espera, el 1943, que va morir amb trenta-quatre anys, malalta de tuberculosi.

Un cop acabada la guerra, cinc anys després de la mort de Weil, Gustave Thibon va decidir publicar part dels textos que ella li havia confiat. Només va escollir els escrits que tenien un cert caràcter místic o religiós. Aquesta antologia es convertiria en *La gravetat i la gràcia*, la primera obra que el gran públic coneixeria de Simone Weil. Al seu pròleg, Thibon fa una llarga introducció explicant al món qui havia estat la seva amiga:

> Vull subratllar que seria injuriós per a la seva memòria, que el contingut etern i transcendental del seu missatge fos interpretat des de querelles partidàries. Cap facció, cap ideologia social té dret a reclamar-lo. El seu amor pel poble i el seu odi a tota opressió no basten per a sotmetre'l als partits d'esquerra; la seva negació del progrés i el seu culte a la tradició tampoc permeten classificar-lo a la dreta. (PG, p. 10)

El llibre pòstum de Weil va provocar un gran impacte a França i a una Europa devastada. Aquella filòsofa desconeguda es convertia en una celebritat *post mortem* i, amb el seu pròleg, Gustave Thibon creava el mite d'una pensadora que podia oferir, a un continent desmoralitzat per la guerra, una llum que guiava més enllà de qualsevol tendència: una filòsofa apolítica, la transcendència de la qual la distanciava necessàriament dels grans moviments socials de la seva època.

I, tanmateix, hem de preguntar-nos: Gustave Thibon havia estat un pensador aliè a la conjuntura política del seu temps? El fet és que no.

De caràcter profundament religiós, el propietari de la granja de l'Ardecha havia compartit afinitats amb el mateix règim de Vichy que no va permetre exercir a Weil com a professora pel fet de ser jueva. Ell mateix reconeixia al pròleg de *La gravetat i la gràcia* no tenir molta simpatia pels jueus. Thibon havia estat, a més, un dels fundadors del moviment *Économie et Humanisme*, que havia servit, entre d'altres, d'inspiració per a la "Revolució Nacional" del mariscal Pétain. És en el context d'aquesta *revolució* que va ser cridat a convertir-se en el filòsof oficial del moviment, oferta que va

declinar. Però aquest fet no li va impedir donar conferències en les quals lloava l'esperit catòlic i tradicionalista del nou règim col·laboracionista amb els nazis. Charles Maurras, principal ideòleg de l'*Action Française*, el moviment feixista francès més important de la seva època, va dir l'any 1942 —quan Weil ja havia marxat cap als Estats Units— que Gustave Thibon era «el més brillant, el més nou, el més inesperat, el més desitjat i el més cordialment saludat dels nostres joves sols» ("Gustave Thibon", 2024).

És important ubicar políticament l'autor que va donar a conèixer al món a Simone Weil, ja que és en aquest pròleg on cal buscar la gènesi d'una tradició que s'ha dedicat a allunyar sistemàticament la filòsofa d'una militància política que la va acompanyar fins la seva mort.

És des d'aquesta tradició que la seva participació en una milícia anarcosindicalista l'any 1936 ha passat gairebé desapercebuda durant dècades. Thibon va aconseguir passar només de puntetes pel que havia estat un dels episodis més importants de la vida de Simone Weil:

> En el moment de la Guerra Civil Espanyola, [Weil] es va allistar a les files dels rojos, però es va assegurar de no usar mai les armes i va ser una animadora més que una combatent. (PG, p. 11)

És curiós observar com aquesta famosa frase del pròleg de *La gravetat i la gràcia* contradiu diametralment un text que Weil va escriure just a la mateixa època que compartia els capvespres amb Thibon, a principis de 1941. Parlem de la *Sol·licitud d'admissió a Anglaterra*, una carta que va enviar a un grup clandestí de resistents francesos, que suposadament la podien ajudar a viatjar secretament fins a Londres per tal d'integrar-se al moviment de resistència contra els nazis. En aquesta carta, Weil s'hi definia com a miliciana, és a dir, com a combatent. És el que efectivament va ser i no tenia cap motiu per avergonyir-se'n:

> A principis d'agost de 1936 vaig partir cap a Espanya amb la intenció d'allistar-me com a miliciana a les tropes republicanes. Els sentiments que m'impulsaven eren els mateixos que ara; no podia suportar imaginar el sofriment i els perills que patia la gent que lluitava per una causa que als meus ulls era solidària, i no prendre-hi part. (OC IV-1, p. 398)

És inqüestionable que allò que Weil va viure a Espanya l'any 1936 va ser decisiu a la seva vida. Les poques persones que han abordat en profunditat el tema en l'àmbit acadèmic estan d'acord amb delimitar un abans i un després de la seva participació en el conflicte espanyol. El doctor en història Josep Otón, per exemple, ens diu que «[é]s impossible entendre el pensament weilià sense tenir en compte la presència constant, al llarg de la seva vida, dels estralls de la guerra. [...] Però el conflicte que marcà Weil de manera particular va ser la Guerra Civil Espanyola. Encara que només hi participà directament durant unes poques setmanes, la influí de manera molt profunda i va provocar un punt d'inflexió en la seva trajectòria personal» (Otón, 2009, p. 9).

L'acadèmic italià Domenico Canciani va més enllà, afirmant que «Simone Weil comença a pensar la guerra, la força i la barbàrie, precisament des de l'experiència espanyola, [...] la guerra a Espanya representa un moment de crisi en el context de l'evolució intel·lectual i espiritual de Simone Weil. Aquest esdeveniment, al meu entendre, és l'origen d'un veritable canvi de perspectiva» (Canciani, 1998, p. 114).

I, no obstant això, constatem com els prestigiosos *Cahiers Simone Weil*, el butlletí de la principal associació d'estudis referits al llegat de l'autora, en els seus quaranta-cinc anys d'existència, ha prestat escassa atenció a aquest episodi en proporció a altres aspectes de la seva vida que tradicionalment han despertat molt més interès per a l'acadèmia com, per exemple, la seva deriva mística.

Un dels (només) quatre articles publicats a la revista que parlen íntegrament d'aquesta experiència és el que la professora de filosofia aragonesa Carmen Herrando —experta en teologia i gran

estudiosa del vessant més espiritual de Simone Weil— va escriure l'any 2011: "*Simone Weil en Espagne, le context de la Guerre Civile*".

Sembla paradigmàtic constatar que aquest article sigui clarament hereu de la tradició iniciada per Thibon, segons la qual Weil —víctima d'una certa innocència— hauria participat en la guerra gairebé per accident, guiada per bones intencions, però sense saber molt bé on es ficava.

La tesi quedava confirmada amb la publicació d'una carta que Weil havia enviat, anys després de la guerra, a l'escriptor monàrquic Georges Bernanos, on confessava algunes "atrocitats" comeses pels seus companys de trinxera. La seqüència semblava clara: Weil no havia trobat entre els anarquistes de la Columna Durruti allò que s'esperava i —escandalitzada per la seva brutalitat— abandonaria per sempre aquella causa.

Les pàgines arrencades del *Diari d'Espanya*

Poc abans d'integrar-se a la Columna Durruti, Simone Weil va comprar-se una llibreta en algun poble d'Aragó per tal de fer-hi alguns apunts d'allò que estava vivint i que viuria en aquells calorosos dies d'estiu de 1936. El contingut d'aquest quadern —que s'ha anomenat popularment *Diari d'Espanya*— és escàs, intermitent i esquemàtic. A més, a les Obres Completes de la filòsofa s'afirma que «moltes pàgines d'aquest diari van ser arrencades» (OCII-2, 1991, p. 374-375).

La majoria d'"exemples de crueltat" que Weil compartiria amb l'escriptor Georges Bernanos dos anys més tard no figuraven entre els apunts d'aquella llibreta. La professora Carmen Herrando insinua al seu article que el contingut mutilat del *Diari d'Espanya* podria correspondre a algunes d'aquestes "atrocitats". No especifica, tanmateix, si les pàgines haurien estat arrencades deliberadament per la mateixa autora —per por a represàlies— o per algú altre. Com és lògic, la hipòtesi obre la porta a tota mena d'elucubracions. El mite de les pàgines arrencades contribuïa, doncs, al relat

segons el qual la participació de Weil en una milícia anarcosindicalista hauria estat una anomalia, una espècie d'error en la trajectòria d'una filòsofa, la transcendència de la qual anava més enllà de qualsevol ideologia. La tradició iniciada per Thibon s'imposava.

Després de la seva participació en la guerra, la filosofia de Weil va evolucionar cap a indrets místics, una tendència que quedava apuntalada amb la publicació pòstuma de l'obra que la va introduir al món, *La gravetat i la gràcia.* Aquest fet ha provocat que l'autora hagi estat sistemàticament allunyada del seu activisme polític que, fins a cert punt, la va acompanyar fins al final dels seus dies. La intenció d'aquest llibre és defensar que, més enllà de la reivindicació d'una espiritualitat, Weil va ser una pensadora eminentment política, abans i després de la seva participació en la Guerra Civil Espanyola.

Un dels reptes que em vaig proposar quan vaig començar aquesta aventura va ser fer una comprovació ben senzilla: determinar quines pàgines del *Diari d'Espanya* havien estat arrencades i, per tant, quins episodis de l'experiència de Simone Weil podrien haver estat censurats. Gràcies al vistiplau de Sylvie Weil, la neboda de l'autora i hereva del seu fons documental, vaig poder tenir entre les mans el diari. Aquesta simple comprovació em va permetre constatar que potser havia hagut una certa negligència —o un simple desinterès— a l'hora d'analitzar aquesta importantíssima font primària, la qual havia acabat relegada a un paper totalment secundari en la biografia de l'autora: pràcticament un peu de pàgina de la *Carta a Bernanos*.

Així doncs, amb aquest treball em llenço a desmuntar alguns mites. Com veurem, la majoria no tenen res a veure amb les pàgines arrencades, encara que siguin aquestes les que operen en tot moment com a símbol d'aquesta negligència col·lectiva. Probablement, no va haver-hi cap episodi mutilat al relat en calent de Simone Weil; potser, simplement, el centre de l'interès de l'autora a l'hora d'escriure els apunts del *Diari d'Espanya* no tenia res a veure amb la "violència revolucionària" que més tard compartiria amb Bernanos.

Una vegada espantat el fantasma de les pàgines arrencades, em sembla que la resta de fonts sobre la seva participació a la guerra

poden brillar amb llum pròpia. Només m'he limitat a ordenar-les, per tal de completar les poques pistes que la filòsofa ens va deixar a la seva llibreta. És d'aquesta manera que el llibre que teniu a les mans es presenta com una edició crítica del *Diari d'Espanya*, el qual no només es tradueix per primer cop al català, sinó que, a més, es publica per primera vegada reproduït a partir de l'original.

Potser tot plegat ens permetrà reimaginar una realitat de Simone Weil més ajustada a la veritat històrica: la d'una jove de vint-i-set anys que —abans que res— va tenir un profund interès per a observar i explicar la veritat sobre la implementació sense precedents d'un projecte polític molt concret: el comunisme llibertari. És en aquest sentit que considero que el *Diari d'Espanya* no ha de ser només entès com un "diari de guerra" sinó també com un "diari de revolució". Però Weil no va saber ser mai una observadora distant; eventualment, el seu desig de prendre partit en allò que estudiava desbordaria el seu interès purament intel·lectual fins a haver de posar el cos per a defensar aquell projecte. És en aquest context que va passar d'observadora a combatent. No podem emmarcar, tanmateix, el seu breu compromís amb la lluita armada dins del calaix de sastre de l'antifeixisme *genèric* al qual tants altres intel·lectuals estrangers es van adherir: Weil pretenia defensar amb el cos la revolució social de les classes treballadores i no l'*statu quo* de la República, és a dir, la burocràcia d'un Estat-nació en el qual mai no va creure. La seva causa va ser en tot moment la de la lluita de classes.

Si va haver-hi atrocitats —segur que sí—, Weil les va viure des de la normalitat de qui està totalment convençuda de l'ideal pel qual lluita. Crec que les dues grans revelacions que l'autora va tenir durant aquell estiu de 1936 tenen a veure precisament amb aquesta voluntat de ser part activa en el conflicte: la constatació que ella mateixa podria haver participat de la "barbàrie" que posteriorment denunciaria a Bernanos, i que l'imperatiu de convertir la revolució en guerra per via burocràtica arrasa amb qualsevol projecte emancipatori.

El cos de Weil xocava així amb alguna cosa que fins aquell moment només havia teoritzat com un fenomen quasi sobrenatural: la Força. Va ser a través de la constatació que aquell estrany

fenomen es podia apoderar, no sols d'aquells que lluitaven per una causa justa, sinó també de si mateixa, que la Força es convertiria en el verdader centre de la seva teoria política.

No hi ha deriva mística en Weil que pugui ser entesa fora d'aquesta revelació.

Un món compartit

Aquestes han estat algunes de les premisses que han guiat una llarga recerca que he pogut dur a terme gràcies al Memorial Democràtic de Catalunya. L'objectiu d'aquesta recerca era poder disposar d'un suport històric ajustat a la subjectivitat política de Simone Weil en el mateix moment d'allistar-se a la Columna Durruti i no a partir de l'anàlisi crítica que ella —o cap altre autor— en faria posteriorment. Com bé ens recorda l'escriptor Robert Chenavier:

> Podem triar com a base per a la interpretació [d'un filòsof] els textos que han rebut la forma definitiva que l'autor desitjava donar-los. Amb Simone Weil, pràcticament només existeixen [...] obres [que] tenen forma d'exposició i [que] no han estat publicades per ella [...]. Aquesta és la principal dificultat a la qual s'enfronta l'intèrpret. El problema [...] rau en el fet que els fragments i les obres inèdites, concebudes en el "temps viscut", han de ser elevades al "temps lògic" [i] aquests textos s'utilitzen per a "governar" l'obra, ja que en el cas dels últims escrits es corre el risc de deixar-se endur per la il·lusió retrospectiva [segons la qual] només el pensament religiós de l'"última" Simone Weil permetria "descobrir" la veritat en les seves idees filosòfiques. (Chenavier, 2001, p. 28)

Jo hi afegiria que és important tenir clar en tot moment qui fa d'intèrpret, i amb quina intenció. I és precisament des d'aquest imperatiu que vull deixar clar que no és ni un filòsof ni un historiador qui escriu aquesta obra. Jo em dedico al cinema i aquest llibre

no és més que la recopilació dels pocs rastres d'uns fets viscuts per part d'algú que durant l'estiu de 1936 no tenia la més remota sospita que algun dia seria considerada una filòsofa. No hi ha, per tant, "temps lògic" al llarg d'aquesta obra, sinó una reconstrucció quasi obsessiva dels detalls que van envoltar aquella vivència: detalls que poden semblar fútils per als acadèmics i que, tanmateix, són una mina d'or per a un guionista; detalls que es resisteixen a ser governats per la *Carta a Bernanos*.

De la mateixa manera que Thibon va crear un personatge transcendental i profundament religiós a través d'una selecció interessada d'alguns textos de Simone Weil, a mi m'agradaria reconstruir, o més ben dit, reparar, a la Weil activista des d'un relat cinematogràfic que recuperi la inspiració política que va acompanyar-la al llarg de tota la seva vida, però en especial aquells dies d'agost de 1936. La diferència fonamental és que jo reconec obertament el meu compromís amb la ficció, la qual cosa no està renyida amb el rigor de les fonts que alimenten aquesta obra. També admeto —no podria ser d'altra forma— la meva simpatia cap al projecte revolucionari que en última instància va dur Simone Weil, i a tants altres intel·lectuals de la seva època, a visitar la ciutat on intento sobreviure: Barcelona.

El cinema ha estat i encara és una de les formes d'expressió artística que més capacitat té de configurar sentit. El filòsof Jacques Rancière s'hi refereix quan diu que «el cinema és un art en la mesura en què és un món, en la mesura en què aquests plans i efectes que s'esvaeixen en l'instant de la projecció necessiten ser prolongats pel record i la paraula que fan que el cinema tingui consistència com un món compartit més enllà de la realitat material de les seves projeccions» (Rancière, 2012, p. 14-15). És des d'aquest pressentiment que aquest llibre esdevé punt de partida i punt de retorn en el propòsit manifest de reconstruir l'imaginari popular d'un vell somni d'emancipació que té avui una vigència insospitada i que cal reivindicar més que mai enmig d'una època de reacció com la nostra.

Aquesta recerca s'ha anat fent col·lectiva a mesura que avançava; el *jo* ha esdevingut un *nosaltres*. És per aquest motiu que, arribats a aquest punt, deixo d'emprar la primera persona del

singular per deixar pas a un plural que fa referència i justícia a les persones que m'han ajudat a recórrer els camps d'Aragó, a furgar entre els arxius de París o a entendre Weil. Em refereixo a Myrtille Gonzalbo i a la resta de *gimenòlegues*, a Charles Jacquier, a Phil Casoar, a Ariel Camacho, a Marianne Enckell, a Joaquin Ruíz, a Nieves Borraz, a Antonio Jardiel, a Ivan Ballabriga, a Jordi Milà, a Enric Garriga, a Josep Otón, a Ángeles Muñoz, a Pilar Benedí, a Ester Boquera, a la gent de El Patiaz de Tauste, a l'International Institute of Social History d'Amsterdam, a l'Ateneu Enciclopèdic Popular, a la Bibliothèque Nationale de France, a la Bibliothèque Marguerite Durand de París, a Sylvie Weil, a Amador Fernández-Savater i, sobretot, a Lorena Franco.